

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

Реферат о завршеној докторској дисертацији

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду, на XX редовној седници одржаној 25. 06. 2015. године, изабрало нас је у Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације, под називом „**Поступци наставника у развијању мотивације ученика за учење**“, докторанда мр Наташе Лалић-Вучетић. Комисија у саставу доц. др Биљана Бодрошки-Спариосу (ментор), проф. др Емина Хебиб, проф. др Наташа Матовић и др Вера Радовић, доцент Учитељског Факултета у Београду, на основу проучене дисертације, подноси Већу следећи реферат о њеној оцени.

Основни подаци о кандидату и дисертацији:

Наташа Лалић рођена је 1971. године у Добоју, Босна и Херцеговина. Основну и средњу школу завршила је у Сарајеву, где је започела студије педагогије. Од 1992. године, студије наставља у Београду на Филозофском факултету, које је завршила 1998. године. На истом факултету завршила је магистарске студије са просечном оценом 9.25 и одбраном магистарске тезе, на тему *Подстицање као васпитна мера у основној школи*, стекла академски назив магистра, 2004. године.

Од децембра 1999. године запослена је у Институту за педагошка истраживања у Београду. Учествовала је у раду на више пројеката Института за педагошка истраживања, чију реализацију подржава Министарство просвете и науке Републике Србије, као на пример: *Од подстицања иницијативе, сарадње и стваралаштва у образовању до нових улога и идентитета у друштву* (2011-2014) и *Унапређивање квалитета и доступности образовања у процесима модернизације Србије* (2011-2015).

Као члан тима ИПИ активно је учествовала у реализацији међународног истраживања ТИМСС (2003, 2007, 2011), а у оквиру истраживања ТИМСС 2015 била је ангажована као национални контролор квалитета истраживања у Србији. У оквиру међународне сарадње била је члан тима на пројекту сарадње са Словенијом – *Компаративна анализа система професионалног развоја наставника у Србији и Словенији*. Коуредница је тематског зборника међународног значаја *Квалитет и ефикасност наставе* у издању Института за педагошка истраживања и Волгоградског државног педагошког

универзитета. У току рада у Институту била је секретар Редакције Зборника Института за педагошка истраживања.

Учествовала је са саопштењима на више научних скупова и конференција, као на пример: Стоканић, Д. и Н. Лалић-Вучетић (2015): Модел искуственог учења у инклузивном образовању, VI међународна научна конференција *Изазови унапређивања политике и праксе инклузивног образовања*, Сремска Митровица, 12. јун, 2015, стр. 54, Висока школа струковних студија за васпитаче и пословне информатичаре Сирмијум, ИПИ, Универзитет у Љубљани Филозофски факултет; Мирков, С. и Лалић-Вучетић, Н. (2014). Како ученици и наставници опажају подстицање критичког мишљења. 20. Округли сто *Даровитост и креативност – развојна перспектива креативне перформансе*, међународни научни скуп. Вршац, 06. јун, 2014, стр. 66, Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов“ и Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Педагошки факултет Битола, Universitatea de Vest „Aurel Vlaicu“ Арад, Педагошки факултет Универзитета у Љубљани, Учитељски факултет у Београду; Лалић-Вучетић, Н. и Шевкушић, С. (2014). Инклузивна настава у основној школи из перспективе стручних сарадника. V међународна научна конференција *Савремени приступи инклузивном образовању*. Сремска Митровица, 13. јун, 2014, стр. 41, Висока школа струковних студија за васпитаче и пословне информатичаре Сирмијум, ИПИ Београд, Univerza na Primorskem Pedagoška fakulteta Копер; Н. Гутвајн, Н. Лалић-Вучетић, Д. Стоканић (ур.) (2014). Међународни научни скуп *Инклузија у предшколској установи и основној школи*, Београд, Сремска Митровица и Копар: ИПИ, Висока школа струковних студија за васпитаче и пословне информатичаре – Сирмијум и Univerza na Primorskem Pedagoška fakulteta. Сремска Митровица, 13. јун, 2014; Лалић-Вучетић, Н. и Стоканић, Д. (2014). Искуствена педагогија: изазови за нове улоге наставника и ученика, *Изазови савременог образовања: нове улоге наставника, ученика и родитеља*. Београд, 17. октобар, 2014, стр. 74, ИПИ и Учитељски факултет у Београду; Лалић-Вучетић, Н. (2014): Доживљај школе из угла ученика, XVII научна конференција *Изазови савременог образовања: Нове улоге наставника, ученика и родитеља*, Београд, 17. октобар, 2014, стр. 108, ИПИ и Учитељски факултет у Београду.

Учествовала је у реализацији више акредитованих програма стручног усавршавања наставника, васпитача, стручних сарадника и директора.

Објавила је више радова од којих само неке наводимо: Лалић-Вучетић, Н. (2007): *Подстицање ученика похвалом и наградом*. Београд: ИПИ (монографија, стр. 187); Лалић-Вучетић, Н. и Д. Гундоган (2015): *Учење засновано на искуству: изазов за савремену*

школу; у: Е. Лазаревић, Ј. Стевановић и Д. Станковић (ур.): *Нове улоге за ново доба: прилози за редефинисање образовне праксе* (93-112). Београд: ИПИ; Лалић-Вучетић, Н. и Мирков, С. (2015): Наставници и ученици о настави математике и природних наука: истраживање ТИМСС 2007, у: Ј. Радишић, Н. Буђевац и Д. Станковић (ур.): *Зборник радова Допринос истраживачких налаза унапређењу образовне праксе* (60-65). Београд: Завод за унапређивање васпитања и образовања; Ђерић, И., Бодрожа, Б. и Лалић-Вучетић Н. (2012): Иницијатива и аутономна мотивација: појам и развојни контекст; у Јасмина Шефер и Славица Шевкушић (прир.): *Стваралаштво, иницијатива и сарадња*. Нови приступ образовању. Први део. Београд: ИПИ; Ђерић, И., Лалић-Вучетић, Н. и Павловић Ј. (2011): Едукатор као рефлексивни практичар: аутоетнографска студија; у: Т. Вонта и С. Шевкушић (прир.): *Изазови и усмерења професионалног развоја учитеља* (101-118). Љубљана: Педагошки Институт и Београд: ИПИ; Лалић-Вучетић Н., Ђерић, И. и Ђевић Р. (2009): Ученичка аутономија и интерперсонални стил наставника у теорији самодетерминације, *Зборник Института за педагошка истраживања*, вол. 41, бр. 2, стр. 349-366; Лалић-Вучетић Н. (2008): Квалитет комуникације између наставника и ученика и примена подстицајних мера, *Зборник Института за педагошка истраживања*, вол. 40, бр. 1, стр. 122-136; Лалић-Вучетић, Н. и Спасеновић, В. (2007): Награђивање и кажњавање деце различитог социјалног понашања, *Зборник Института за педагошка истраживања*, вол. 39, бр.2, 367-382; Лалић, Н. (2005): *Наставник као креатор климе у одељењу* у: С. Јоксимовић (прир.): *Васпитање младих за демократију*, стр. 183-203. Београд: ИПИ; Лалић, Н. (2005): Подстицање као васпитна мера у основној школи, *Зборник Института за педагошка истраживања*, вол. 37, бр. 2, 132-152; Лалић-Вучетић, Н. (2005): Карактеристике награде и похвале – импликације за социјални развој ученика, *Иновације у настави*, вол. 18, бр. 4, 91-105.

Докторска дисертација мр Наташе Лалић-Вучетић **„Поступци наставника у развијању мотивације ученика за учење“** има 315 страна основног текста и следећу структуру: Теоријски оквир истраживања (7–113); Методологија истраживања (114-134); Резултати истраживања и интерпретација (135-275); Закључци и педагошке импликације (276-316). На крају рада наведена је коришћена литература (423 библиографске јединице), прилози (Инструменти коришћени у истраживању; Дистрибуције варијабли истраживања) и биографија кандидата.

Предмет и циљ дисертације:

Предмет дисертације је проучавање улоге наставника, односно његових поступака у настави који могу да обезбеде услове за развијање мотивације ученика за школско учење. Истраживање је утемељено на схватању мотивације истовремено као полазишта и циља образовања, односно као инхерентне карактеристике самог процеса школског учења. У том смислу могућности развијања мотивације ученика за школско учење сагледавају се целовито, укључујући кључне педагошке карактеристике наставе и школског учења.

Тежиште истраживања усмерено је ка проучавању поступака наставника у циљу развијања мотивације ученика за учење у контексту карактеристика интеракције са ученицима, садржаја, метода и облика рада, као и целокупне организације наставног процеса. Под поступцима наставника подразумевају се схватања наставника о значају и могућностима развијања мотивације ученика за учење, као и перцепције и ставови према актуелним и пожељним поступцима који подстичу мотивацију ученика за учење, из перспективе ученика и наставника.

У складу са наведеним предметом, циљ истраживања је утврдити основне карактеристике педагошких уверења и различитих врста поступака наставника у развијању мотивације ученика за учење. Из постављеног циља истраживања произлазе следећи задаци: утврдити значење које наставници приписују мотивацији за школско учење и њеним релевантним карактеристикама; испитати ставове наставника према значају, могућностима и начинима развијања мотивације за школско учење (латентна структура, израженост и међусобна повезаност компоненти); идентификовати постојеће поступке наставника у развијању мотивације ученика (перцепције наставника и ученика); испитати ставове ученика према значају, могућностима и начинима развијања мотивације за школско учење (латентна структура, израженост и међусобна повезаност компоненти); утврдити да ли постоје разлике у ставовима и перцепцијама наставника и ученика у односу на степен мотивисаности ученика, актуелне и пожељне поступке наставника у развијању мотивације ученика за школско учење; утврдити могућу повезаност између ставова и перцепција наставника и ученика у односу на степен мотивисаности ученика, актуелне и пожељне поступке наставника у развијању мотивације ученика за учење; испитати могућност предикције понашања наставника на основу ставова према развијању мотивације ученика за учење; испитати разлике у перцепцијама и ставовима наставника и

ученика према могућностима развијања мотивације за учење у односу на социодемографске и професионалне карактеристике испитаника.

Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању:

На основу теоријских разматрања и резултата досадашњих истраживања постављене су следеће хипотезе: (1) постоје разлике у уверењима наставника о мотивацији за учење и наставници приписују различита значења појму мотивације; (2) структура ставова наставника и ученика о природи, значају и могућностима развијања мотивације је сложена, вишедимензионална, са различито израженим и међусобно повезаним компонентама; (3) могуће је идентификовати различите врсте наставникових поступака у развијању мотивације ученика за учење; (4) наставници и ученици се разликују у перцепцијама постојећег степена мотивисаности ученика, актуелних и пожељних поступака за развијање мотивације ученика; (5) постоји повезаност између степена мотивисаности, актуелних и пожељних наставникових поступака и ставова наставника и ученика; (6) на основу ставова према развијању мотивације ученика за учење, у некој мери, могуће је предвидети одређене активности и понашања наставника; (7) постоје разлике у ставовима и перцепцијама наставника и ученика у односу на испитиване социодемографске и професионалне карактеристике испитаника.

Кратак опис садржаја дисертације:

Дисертацију чине три кључна дела: теоријски оквир истраживања, методолошки приступ и приказ резултата истраживања са интерпретацијом.

Теоријски оквир истраживања структуриран је у девет целина. Прво поглавље овог дела рада усмерено је на појмовно-терминолошка одређења поступака наставника у мотивисању ученика за учење. У другом поглављу критички се разматра појам мотивације и њен значај у образовању, са становишта различитих теоријских приступа: бихејвиористичког, когнитивистичког, социјално-когнитивистичког и социо-културолошког. У трећем поглављу анализира се допринос теорије очекивања и вредности постигнућа, теорије имплицитних схватања о карактеру способности, атрибуције узрочности, теорије самоефикасности, оријентације ка циљу, као и социјални контекст мотивације. Четврто поглавље усмерено је на разматрање односа унутрашње и спољашње мотивације, посебно са становишта теорије самодетерминације, која је инспирисала низ

емпиријских истраживања у том смислу, а чији су резултати систематично и прегледно приказани у овом делу рада. Следећих пет поглавља су више педагошки фокусирана и баве се питањима односа мотивације и наставних садржаја, метода и облика рада, стила понашања наставника и различитих могућности развијања мотивације у настави.

У другом делу рада приказан је методолошки оквир истраживања: предмет, циљ и задаци, хипотезе, варијабле, методе, технике и инструменти, узорак, ток и организација истраживања, ниво и начин обраде података. Постављен предмет и циљ истраживања јасно показују свеобухватан и темељан приступ проблему истраживања.

У трећем делу докторанд прегледно и систематично излаже резултате истраживања, повезујући их са резултатима других сродних истраживања. У дисертацији је добијена емпиријска потврда претпоставке о томе да наставници придају различита значења појму мотивације, поседују различита уверења о њеној природи, значају и могућностима развоја (мотивација као стање, покретачки импулс, жеља за знањем, стицање знања, развој личности итд.). Мањи број наставника истиче значај унутрашње мотивације у настави у односу на спољашњу, као и емоционалну компоненту мотивације у односу на когнитивну и конативну. Судаћи по структури ставова, наставници и ученици перципирају мотивацију као вишеслојну, сложену и динамичну појаву, са различито израженим и међусобно повезаним компонентама (латентна структура ставова наставника је нешто разуђенија у односу на ставове ученика). Различите врсте поступака наставника у настави сагледавају се као подстицајне за развој мотивације ученика за школско учење, посебно се може издвојити структурирање наставе као процеса откривања и истраживања, креативно решавање проблема, опуштена и ведра атмосфера на часу, улога хумора, самосталност и аутономија ученика. Наставници извештавају да одређене поступке мотивисања ученика примењују чешће него што то потврђују одговори ученика. Они, такође, ниже процењују постојећи степен мотивисаности ученика у настави, укључујући њихову активност, жељу за учењем, посвећеност, одговорност, у односу на самопроцену ученика. Разлике постоје и у односу на процену пожељних поступака у развијању мотивације, што јасно говори да се у разматрању овог проблема и трагању за целовитим, а не парцијалним решењима, морају узети у обзир и перспектива ученика и перспектива наставника. Резултати истраживања потврђују углавном ниску али статистички значајну повезаност између степена мотивисаности, актуелних и пожељних поступака о којима извештавају ученици и наставници. Тако, на пример, утврђене су значајне позитивне корелације поступака наставника којима се подстиче дискусија, проблемски, истраживачки приступ настави са степеном мотивисаности ученика. Исто тако, утврђена је статистички

значајна негативна корелација између карактеристика наставе усмерене на пуко препричавање лекција на часу и заинтересованости ученика за учење. Потврђено је да се у некој мери могу предвидети понашања наставника на основу ставова и перцепција испитаника о развијању мотивације ученика за школско учење. Најбољи предиктори мотивишућег понашања наставника у том смислу су позитивни ставови према организацији наставе усмерене на различите облике сарадње, групни рад и примену хумора који доприноси ведрој и опуштеној радној атмосфери на часу.

На основу добијених резултата истраживања Наташе Лалић-Вучетић отвара се низ нових питања подстицајних за будућа истраживања, од којих су многа повезана са практичним педагошким импликацијама и могућностима унапређивања педагошке праксе у области развијања и унапређивања мотивације ученика за школско учење.

Остварени резултати и научни допринос:

Докторска дисертација Наташе Лалић-Вучетић представља вредан прилог педагошкој науци. Развијање и унапређивање мотивације ученика за школско учење је увек актуелно питање педагошке теорије и праксе. Обављеним емпиријским истраживањем кандидат је значајно допринео бољем разумевању самог концепта мотивације за школско учење, критичком сагледавању постојећег проблема незаинтересованости ученика за школско учење, и отварању нових могућности развоја и унапређења мотивације ученика за школско учење, из перспективе ученика и наставника.

У целини гледано, емпиријски је потврђена претпоставка о могућностима унапређивања мотивације ученика различитим поступцима наставника утемељеним на основним педагошким принципима – уважавања аутономије ученика и њихове потребе да уче откривајући ново, савлађујући изазове и решавајући проблеме, на начин који им причињава задовољство, суштински их повезује са другима у заједничком раду и чини их одговорним за своје изборе. У том смислу отвара се простор за нови поглед на различите могућности унапређења квалитета иницијалног образовања и усавршавања наставника у правцу развијања професионалних вештина које доприносе унапређивању заинтересованости ученика за школско учење. С тим у вези, аутор овог рада, ослањајући се на резултате свог и сродних истраживања, предлаже низ корака и смерница у осмишљавању потенцијалне педагошке стратегије наставника у мотивисању ученика за школско учење.

У оваквом приступу истраживања види се најзначајнији допринос ове докторске дисертације, чиме се препознаје и истиче сложеност проблема развоја мотивације ученика за школско учење, која се рефлектује кроз теоријску утемељеност, постављени циљ и разраду задатака, примењене технике истраживања и критичку анализу и интерпретацију добијених резултата. Дисертација је отворила нове аспекте сагледавања проблема мотивације ученика за школско учење и веома је подстицајна за будућа теоријска и емпиријска истраживања.

Закључак:

На основу изложеног, Комисија оцењује да докторска дисертација мр Наташе Лалић-Вучетић – под насловом **„Поступци наставника у развијању мотивације ученика за учење“** – испуњава услове који се овој врсти радова постављају и предлаже Наставно-научном већу Филозофског факултета у Београду, да је прихвати и одобри усмену одбрану.

У Београду, 21. 08. 2015. године

КОМИСИЈА:

Доц. др Биљана Бодршки Спариосу
Филозофски факултет у Београду

Проф. др Наташа Матовић
Филозофски факултет у Београду

Проф. др Емина Хебиб
Филозофски факултет у Београду

Доц. др Вера Радовић
Учитељски факултет у Београду